

ISSN 0350–185x
UDK 808

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
И
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

КЊ. LXXI, СВ. 1–2

Уређивачки одбор:

*др Јасна Влајић-Појовић, др Даринка Горџан-Премк, др Рајна Драгићевић,
др Најда Иванова, др Александар Лома, др Алина Ј. Маслова,
др Софија Милорадовић, др Мирослав Николић, др Слободан Павловић,
др Предраг Пипер, др Слободан Реметић, др Живојин Сјанојчић,
др Срејто Танасић, др Анађолиј Турилов, др Зузана Тојолињска,
др Викјор Фридман*

Главни уредник

Предраг Пипер

БЕОГРАД
2015

ISSN 0350-185x, LXXI, св. 1 (2015)

UDK: 811.163.41'373.45:811.111

811.163.41'373.611

ID: 214483468

DOI: 10.2298/JF11470009T

Примљено: 11. децембра 2014.

Прихваћено: 26. јануара 2015.

Оригинални научни рад

ГОРДАНА Р. ШТАСНИ*

Универзитет у Новом Саду**

Филозофски факултет

Одсек за српски језик и лингвистику

ГОРДАНА Р. ШТРБАЦ

Универзитет у Новом Саду

Филозофски факултет

Одсек за српски језик и лингвистику

ИМЕНИЧКИ АНГЛИЦИЗМИ НА *-EP* У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

За анализу су одабрани англицизми на *-ep* због њихове значајне заступљености у српском језику, у који улазе углавном као оправдани англицизми попуњавајући лексичке празнине или уносећи нове значењске нијансе. У раду су приказани начини њиховог уласка у лексички систем српског језика: а) као изоловане јединице, б) заједно са другим англицизмима са којима су у творбено-семантичкој вези или в) заједно са адаптираном мотивном речју и другим дериватима. Начин уласка позајмљеница у језик прималац веома је важан и у директној је вези са концептуалном и идеографском вредношћу које заједно са ознаком/ознакама улазе у језик. Одабраним примерима илустроване су семантичке и деривационе специфичности ових јединица, на основу којих је процењен и степен њихове интегрисаности у систем српског језика. Као посебан показатељ интегрисаности у језик прималац, сагледани су и парадигматски односи које ове јединице успостављају са другим англицизмима и домаћим или одомаћеним јединицама.

Кључне речи: англицизми на *-ep*, начин уласка у српски језик, интеграција.

---

* gordanastasni@yahoo.com

** Истраживање је рађено у оквиру пројекта *Стандардни српски језик: синтаксичка, семантичка и прагматичка исцртавања* (бр. 178004), који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

1. Увод. Према подацима у енглеском речнику творбених форманата (SHEEHAN 2000), формант *-er* има функцију суфикса у деривацији именица са а) људском референцијом – агентивних именица (*worker*) и етника (*Londoner*), б) са предметном референцијом (*double-header*) односно в) са значењем активности или поновљене радње (*flicker*). Он, међутим, функционише и као граматичко-морфолошко средство у грађењу компаратива придева (*cooler*) или прилога (*sooner*). Поред изражене полифункционалности, формант *-er* има и висок степен валентности с обзиром на то да се комбинује са морфолошки различитим творбеним основама: именичком (*farmer*), глаголском (*singer*) или са основом броја (*five*, *tenner*).

У речнику енглеског језика (SINCLAIR 1995) наводе се прецизнији подаци о форманту *-er*. Значење деривата и његова референцијална функција произилазе из удруживања семантичког садржаја мотивне речи и самог форманта, те је од изузетне важности да се истакне веза суфикса *-er* са одређеном творбеном основом, на пример: *you add -er to verbs to form nouns which refer to a person, animal, or thing that does the action described by the verb*. Осим тога, у поменутом речнику се наводе творбена значења на основу којих се могу изводити општи трансформациони модели за одређене категорије изведених речи, на пример:

'reader' is someone who reads	Го + <i>-er</i> → неко ко обавља радњу именовану глаголом
'miner' is someone who works in mine	Ио + <i>-er</i> → неко ко обавља радњу у именованом простору
'Londoner' is a someone who comes from London	Ио + <i>-er</i> → неко ко је пореклом/живи у именованом месту

Новије дериватолошке студије истичу да су деривати изведени суфиксом *-er* веома различитог значења, те да постоји тенденција још ужег семантичког диференцирања именица са обележјем [+ особа] или [+ предмет]: „This heterogeneity suggests that the semantics of *-er* should be described as rather underspecified, simply meaning something like ‘person or thing having to do with X’” (PLAG 2003: 112). Логична је и очекивана когнитивна веза између ‘персонализованог’ и ‘инструментализованог’ значења овог суфикса. „This can also be regarded as a case of metonymic transfer, i.e. as a personification of the instruments” (SCHMIDT 2011: 172).

Дакле, формант *-ep* је у енглеском језику продуктивна јединица, и то са двоструком функцијом: творбеном или морфолошком. Међутим, са дијахроног становишта, реч је о хомонимним формантима који имају различито порекло, о чему сведоче етимолошки подаци: творбени формант *-ep* је староенглеског порекла, док морфолошки формант *-ep* потиче од староенглеског *-pa (-ra)*, и средњоенглеског *-pe (-re)* (*faster* – чвршћи).¹

Важна је напомена да се суфикс *-ep* који потиче од старофранцуског *-ier*, од *-arius*, често не разликује од *-ep* у функцији именовања лица које „врши неку радњу, прави нешто, које се бави нечим што значи рећ у основи, нпр. *carpenter* дрводелја, *potter* lončар, *grnčar*“ (RISTIĆ, SIMIĆ i dr. 1955).

У енглеском језику се јавља и формант *-op* као ортографска варијанта суфикса *-ep*. Он се углавном комбинује са латинским основама на *-c* или *-ū*, као у примерима: *conductor*, *oscillator*, *compressor*.

1.1. Два су основна проблема у вези са суфиксом *-ep* енглеског порекла у српском језику. Први се тиче његовог односа према, такође, страним суфиксима: кратком *-ep* из немачког језика и дугом *-ep* из француског језика. У вези с овим питањем Клајн је нагласио да се, без обзира на порекло, суфикс *-ep* може третирати као јединствен суфикс (КЛАЈН 2003: 228), уз образложење да се у прозодијском систему српског језика поста акценатске дужине све радикалније скраћују, што доводи до једначења ова два суфикса, као и да се порекло суфикса и његов облик понекад могу наћи и у раскораку (у галицизму *фризер* суфикс је кратак, док је, с друге стране, у англицизму *рекордер* – дуг) тако да раздвајање ова два суфикса није оправдано са синхронијског аспекта. У србистици је Клајнов став углавном прихваћен.

¹ У *Enciklopedijskom englesko-srpskohrvatskom rečniku* наводи се да суфикс *-ep* учествује у деривацији: 1. девербатива „у значењу деланја, tvorenja“ (*driver* ‘тераћ, терачица, gonilac, gončin, vozar’ itd.; *hunter* ‘lovac’); 2. десупстантива „у значењу лица која раде неке предмете или су у вези са njима“ (*hatter* ‘šeširar, prodavac šešira’; *poulter* ‘živinar’); 3. девербатива „за означавање alatke, naprave, oruđa“ (*sweeper* ‘mašina čistilica, stroj čistać’; *pen holder* ‘držalja za pero’); 4. десупстантива са значењем етника или етноида (*Londoner* ‘Londonjanin, Londonjanka’; *villager* ‘seljak, seljanka’); 5. именице мотивисане бројем (*teener* ‘desetica, novčanica od deset funti’) или глаголом (*breather* ‘disaj’) „за означавање ствари или радње у вези са значењем речи која је у основи“. Суфикс *-ep* се користи и „за означавање радње која је у значењу глагола, нпр. *user* ‘употребљаваћ, употребљавачица, потроšaћ, потроšaчица’“ (RISTIĆ, SIMIĆ i dr. 1955). Уочљиво је да су у овом речнику наведени и српски еквиваленти који су без стварне употребне вредности (*Londonjanin, Londonjanka, употребљаваћ, употребљавачица*).

Бабић (1986: 314) описује само кратак суфикс *-er*, не бавећи се његовим пореклом, и констатује да се он јавља у више именица изведених од страних основа, да се додаје, пре свега, на глаголске основе, да означава првенствено вршиоце радње (*аранжер*, *дезертиер*, *фризер*, *гравер*), али и ствари (*бомбардер*, *миксер*), те да су неке лексеме деривирани овим суфиксом стилски обележене (*фушер*, *ширебер*, *шверцер*), уз истицање да су све те именице заправо презете из страних језика.

Управо овим Бабићевим коментаром отварамо други проблем у вези са именицама страног порекла у чијој је творбеној структури суфикс *-er*. Главно је питање у вези са одређивањем њиховог статуса у лексикону српског језика, што је у директној вези са утврђивањем њихове могуће мотивисаности у систему српског језика. Наиме, оне се могу сматрати позајмљеницама које су подлегле адаптацији углавном на фонолошком и правописном нивоу (*ајџомајер*), или су то лексеме настале у српском језику комбиновањем стране основе са суфиксом *-er* (*блефер*). Клајн закључује да је приликом одређивања неке речи као мотивисане или немотивисане пресудна синхрона перспектива. Ако се одређена лексема, без обзира на то што понекад није сасвим могуће одредити смер извођења, може мотивисати другом речи, тј. довести у деривациону или семантичку везу с њом, може се сматрати мотивисаном (*џенисер* ‘онај који игра тенис’, реч *џенисер* би се сматрала дериватом, за разлику од речи *каскадер* која се не сматра дериватом, иако у српском постоји лексема *каскада*, јер ова лексема не означава ‘акробатски пад’ (Клајн 2003: 229).

Став И. Клајна отвара још једно питање: да ли се заједно са страном речју усваја и њен деривациони модел. Илустрације ради наводимо следеће податке: у енглеском језику суфикс *-er* се углавном комбинује са глаголским и именичким основама, а у српском, како је то предочено код Клајна (2003: 228) и Бабића (1986: 314), суфикс *-er* додаје се, пре свега, на глаголске основе. Дакле, деривати настају по истим семантичко-деривационим принципима. Резултати истраживања М. Ајџановића о функционалном оптерећењу суфикса за обележавање особа (2008: 45) указују на то да су у анализираном корпусу биле 22 лексеме на *-er*, а међу њима девербатива укупно осам (*блорер*, *волонтиер*, *дизајнер*,² *кибицер*, *кријизер*, *јланер*, *јпро-*

² Овде не можемо категорички одбацити могућност да је у основи и именица: *дизајнер* → ‘онај који се бави (модним) дизајном’.

фиџер, ѿренер). Од именичких основа деривирано је пет лексема (*мандаџер, рекордер, рејер, рокер, фолкер*). Код неких лексема могуће су двоструке интерпретације, тако да би се, с једне стране, понека могла посматрати и као девербатив односно, с друге, као *nomina professionis*: нпр. *рејер* → ‘онај који слуша реп’ (десупстантив), али и ‘онај који репује’ (девербатив); *фолкер* → ‘онај који слуша фолк музику’ (*nomina agentis*), али и ‘онај који се бави певањем/свирањем фолк музике’ (*nomina professionis*).

У вези са постављеним питањем, Б. Ћорић заузима другачији став. Према његовом схватању, у језик се процесом позајмљивања уносе само целе стране речи, а никада суфикси. „Уколико је таква реч изведеница, она такву структуру има само у језику даваоцу, а уколико се на терену језика примаоца почну образовати речи помоћу страног суфикса, онда се творбена анализа може вршити само са позиција језика примаоца. Наиме, страна реч јесте унос са стране, дакако, историјски гледано, али страни суфикс, начелно, никада није то, већ формантску улогу добија на домаћем терену укључивањем у домаћи творбени систем“ (Ћорић 2008: 42).

Ми подржавамо став Б. Ћорића и сматрамо да се англицизми на *-er* преузимају као готове јединице уз минималне, пре свега фонолошке и евентуално семантичке измене. Под англицизмима подразумевамо „svaku riječ preuzetu iz engleskog jezika koja označava neki predmet, ideju ili pojam kao sastavne dijelove engleske civilizacije; ona ne mora biti engleskog porijekla, ali mora biti adaptirana prema sustavu engleskog jezika i integrirana u engleski vokabular“ (FILIPOVIĆ 1990: 17). Англицизми се могу посматрати и „као речи у којима долази до специфичне интеграције два језика, српског и енглеског, јер се кроз њих у српски језик уносе или адаптирана енглеска форма и значење, или енглеско значење кроз српску форму сковану по аналогји с енглеским изразом“ (FILIPOVIĆ-КОВАЧЕВИЋ 2011: 248).

2. Корпус, циљеви истраживања, теоријско-типолошке основе за класификацију англицизама на *-er*. Англицизми на *-er* ексцерпирани су из *Речника српскохрватскога књижевног језика* Матице српске и Матице хрватске (1967–1976), *Великог речника сѿраних речи и израза* И. Клајна и М. Шипке (2006) и *Речника новијих англицизама* (2001) В. Васић, Т. Прћића и Г. Нејгебауер. Иако је у прикупљању грађе примењен поступак тоталне ексцерпције, при чему је издвојено 156 англицизама на *-er*, овом приликом су одабрани само поједини примери којима илуструјемо важне семантичко-деривационе карактеристике ових јединица у лексикону српског језика.

Циљ нам је да покажемо начин на који англицизми на *-er* улазе у српски језик, и то према семантичким категоријама којима припадају, као и услове који омогућавају интеграцију ових јединица у систем српског језика. У том правцу посматрамо њихову способност деривационог и семантичког варирања, уз уважавање прагматичког критеријума, као и њихову способност успостављања парадигматских односа.

У општој процени англицизама овога типа полазимо од класификације Т. Прћића (2004), која обухвата очигледне, скривене и сирове англицизме.³ Већина англицизама са суфиксом *-er* припада очигледним англицизмима. То су лексичке јединице – речи-лексеми и афикси, преузете из енглеског језика, више или мање интегрисане у систем (PRĆIĆ 2004: 114). Овој групи припадају и лексеми настале секундарном адаптацијом, дакле, деривати изведени домаћим суфиксима и мотивисани речју енглеског порекла (*скенирајти* < *to scan*).

Способност семантичког варирања позајмљених англицизама доводи се у везу са секундарном адаптацијом на семантичком нивоу. Као основа за опис семантичке структуре англицизама на *-er* послужила нам је типологија Р. Филиповића, која обухвата:

а) нулту семантичку екстензију – значење позајмљенице остаје *нејромењено* у језику примаоцу и потпуно одговара значењу енглеске речи у језику даваоцу;

б) сужење значења – позајмљеницом се у језик прималац преноси *део значења* лексеми из језика даваоца;

в) проширење значења – уколико се позајмљеница у језику примаоцу одомаћи тако да престане њена првобитна функција попуњавања лексичке празнине, губи се прецизност њеног значења и она постаје подложна ширењу семантичке структуре (FILIPović 1986: 65–67).

Одабрани англицизми сагледани су и са становишта оправданости позајмљивања (PRĆIĆ 2005: 119–143). У србистици је општеприхваћен став да објективна потреба постоји само за оним англицизмима који уносе нове значењске нијансе односно који попуњавају лексичке празнине јављајући се као адекватно име за потпуно нове

³ Под скривеним англицизмима подразумевају се речи, синтагме или реченице српског језика које одражавају норму и/или следе обичаје енглеског језика: миш од MOUSE, у смислу ‘компјутерски показивачки уређај’, *копија*, од COPY, ‘примерак’; сирови англицизми су речи, синтагме и реченице преузете из енглеског језика директно, потпуно неприлагођени на плану ортографије: *PREPAID*, *ATTACHMENT*, *AIR BAG* и сл. (PRĆIĆ 2004: 115).

појмове (*лаптоп* ‘laptop’, *интернет* ‘Internet’, *софтвер* ‘software’, *скенер* ‘scanner’) и чије је постојање у језику стога оправдано (PRĆIĆ 2005: 132–134).⁴

3. Начин на који су англицизми на *-er* ушли у српски језик. Један део англицизама на *-er* ушао је у српски језик изоловано, без мотивне речи. Њима се обележавају конкретне реалије и бројни су у категорији именица са предметном и људском референцијом. У систему српског језика њихова је улога важна будући да већина попуњава лексичке празнине као одговарајући назив за нове појмове, или су то англицизми којима се уносе значењске нијансе. Стога би се они могли окарактерисати као углавном оправдани англицизми у српском језику (PRĆIĆ 2005: 132–134).

Англицизми на *-er* са обележјем [+ живо, + особа] семантички су хетерогени и обухватају категорије:

а) *nomina agentis* и називе учесника у спорту: нпр. *челенџер* [challenger] ‘онај који изазива првака’; *плејмејкер* [playmaker] ‘градитељ игре’;

б) *nomina professionis* и називе енглеских титула: нпр. *брокер* [broker] ‘берзански посредник’; *диспечер* [dispatcher према dispatch одаслати, отпремити] ‘службеник који из једног центра распоређује и надзире рад целог система’; *ридер* [reader] ‘титула доцената и ванредних професора на енглеским високим школама; лектор’;

в) У категорији *nomina attributiva* углавном се налазе неоправдани англицизми, карактеристични за неформалну употребу и често са жаргонским обележјем: *дринкер* [drinker] ‘алкохоличар’; *лузер* [loser] ‘губитник’, *хаслер* [hustler] ‘мувација’, *стренџер* [stranger] ‘странац, туђинац’.

Делимично оправданим може се сматрати облик *гејмер* [gamer ‘играч’ према game ‘игра’] ‘страствени играч компјутерских игара’, којим се спецификује значење и уноси нова значењска нијанса у односу на постојећу лексему са општим значењем ‘играч’.

Међу агентивним именицама поред одомаћених англицизама јављају се и неодомаћени, па и са функцијом жаргонизма: нпр. *килер*

⁴ Овај став одражава традиционално схватање по којем се успоставља разлика између неопходних (necessary) и „луксузних“ (luxury) позајмљеница. „According to the canonical definition, necessary loans are borrowings of new concepts together with their original terms [...] Luxury loans, on the other hand, occur when the RL already contains a word that can be considered a semantic equivalent“ (ONYSKO, WINTER-FROEMEL 2011: 1551).

[killer] ‘плаћени убица’,⁵ *џрендсејџер* [trendsetter] ‘особа која својим примером покреће или популарише неки нови тренд, моду’, *скво-џер* [squatter] ‘особа која се бесправно уселила у туђу кућу или стан, на туђ посед’.

Слично је стање и у категорији *nomina professionis*. Англицизми на *-er* су углавном оправдани мада се јављају и облици са статусом стране речи и без веће употребне вредности, као *џарџи-џајмер* [part-timer] ‘онај који не ради пуно радно време’ или неоправдани, попут примера *фрилансер* [freelancer] ‘новинар, писац и сл. без сталног запослења’ будући да у српском језику постоји одговарајући и устаљен дволексемски назив *слободни новинар, слободни уметник*.

Англицизми на *-er* са обележјем [- живо], углавном са предметном референцијом, семантички су, такође, веома разуђени и обухватају именице које припадају различитим категоријама. Доминантни су лексички скупови који обухватају:

а) називе различитих предмета – одеће, оружја, кућних апарата и машина, компјутерских делова: нпр. *свејџер* (уб. свитер) [sweater скупљач зноја] ‘а. плетена, дебела спортска кошуља од вуне или памука. б. танак плетени џемпер без рукава’; *револвер* [revolver од revolve ‘окретати’] ‘ручно ватрено оружје с једном или више цеви и ротирајућим бубњем у коме су смештени меци’; *сџинџер* [stinger] вој. ‘ручни противавионски ракетни бацач, најбољи резултати постижу се када се гађају авиони који ниско лете’; *сџринклер* [sprinkler] ‘противпожарни апарат’; *драјер* [drier] ‘машина за сушење рубља’; *џрансмџџер* [transmitter] ‘уређај за слање електричних сигнала’, *кулер* [cooler] ‘вентилатор за хлађење компјутерских компонента’;

б) називе превозних средстава, нарочито пловних: *куџер* [cutter] ‘мањи патролни брод; чамац ратне морнарице’; *лајнер* [liner од line линија] ‘велики путнички прекоокеански брод; велики авион’; *рејсер* [racer] ‘моторни чамац за трке’; *шкунер* [schooner] ‘једрилица са два јарбола и два једра’;

в) називе компјутерских програма: претраживачки програми: *браузер* [browser]; *комџајлер* [compiler] ‘програм који омогућује ин-

⁵ У енглеском језику лексема *killer* има опште значење ‘убица’, док се *џлаћени убица* именује лексемама *hitman* или *hatchet man*. У српском језику енглески облик добија специфичније значење (сваки плаћени убица јесте убица, али сваки убица није плаћени убица). Иако је реч *килер* са значењем ‘плаћени убица’ забележена у *Великом речнику сџраних речи и израза* (2006), она нема већу употребну вредност у српском језику, што потврђују и електронски извори.

терпретацију изворног садржаја његовим превођењем на машински језик'; *асемблер* [assembler од assemble 'саставити'] 'програм који симболичка упутства преводи у облик погодан за примену у рачунару'.

Међу англицизмима на *-er* јављају се и јединице са статусом термина, и то углавном у домену економије и банкарства: *бартиер* [barter] 'трговина између два партнера у којој се роба замењује за робу'; *ордер* [order] 'налог клијента брокеру са утврђеним условима куповине или продаје; налог за трансакцију'; *ваучер* [voucher према vouch 'јамчити'] 'врста чека који служи за плаћање угостиољских услуга или путних трошкова'.

3.1. Англицизми на *-er* улазе у систем српског језика без мотивне речи, али са другим енглеским дериватима у двочланом низу. У случају паралелног усвајања енглеских облика, увек је заступљена комбинација именице на *-er* и именице на *-инг*. Овај је процес условљен концептом који се усваја заједно са именима. Наиме, облици на *-инг* у семантичком садржају имају изражену глаголску компоненту, док именице на *-er* имају а) агентивно категоријално обележје или б) припадају категорији *nomina instrumenti*. Имају, дакле, значење или особе или инструмента којим се реализује радња.

пејџер [pager] 'апарат који омогућава пријем звучног сигнала или кратке писмене поруке'

тајмер [timer] 'уређај који се подешава да у одређено време укључује или искључује друге уређаје'

провајдер [provider] 'фирма која преко својих компјутера обезбеђује корисницима приступ неком телекомуникационом систему'

параглајдер [para(chute) падобран, glider од glide 'клизити, лебдети'] 'направа за летење без мотора'

пејџинг [paging] 'комуникација помоћу пејџера'

тајминг [timing] 'време или тренутак, обично одабран као најпогоднији, да се нешто учини'

провајдинг [providing] 'обезбеђивање приступа неком телекомуникационом систему'

параглајдинг [paragliding] 'летење помоћу параглајдера'

3.2. Велику групу чине англицизми на *-er* који су примљени истовремено са морфолошки адаптираним глаголом. Њихова су значења различита, а као најзаступљеније позајмљенице издвајамо: а) оне са значењем уређаја или апарата и б) оне са агентивним значењем.

а) Nomina instrumenti

<i>адаптирајџи</i> [to adapt ‘прилагодити’]	<i>адаптер</i> [adaptor] ‘уређај за повезивање два узајамно неприлагођена елемента’
<i>блендирајџи</i> [to blend ‘мешати’]	<i>блендер</i> [blender] ‘електрични апарат за уситњавање и мешање хране’
<i>конвертовајџи</i> [to convert ‘претворити’]	<i>конвертер/конвертор</i> [converter/ convertor] ‘уређај за претварање једне врсте сигнала у неку другу’
<i>миксовајџи/миксајџи</i> [to mix ‘мешати’]	<i>миксер</i> [mixer] ‘1. електрични апарат за домаћинство који служи за брзо мешање при припреми хране. 2. техничар на радију, телевизији, филму који усклађује елементе тона или слике. 3. в. миксета. 4. особа која у баровима меша пића; бармен’
<i>принтирајџи</i> [to print ‘штампати’]	<i>принтер</i> [printer] ‘1. део телеграфа који бележи поруке. 2. уређај који штампа информације послате из компјутера, штампач’
<i>скенирајџи</i> [to scan ‘брзо претраживати’]	<i>скенер</i> [scanner] ‘1. уређај којим се снима фотографија, текст и сл. и потом трансформише у компјутерски запис. 2. мед. компјутеризован апарат за снимање тела’

б) Nomina agentis

<i>диловајџи</i> [to deal ‘трговати’] ⁶	<i>дилер</i> [dealer] ‘1. трговачки посредник, трговац који купује и продаје хартије од вредности или какву другу робу. 2. фам. онај који илегално тргује девизама. 3. препродавац дроге’
<i>киднајовајџи</i> [kidnap ‘отети/отимати’]	<i>киднајер</i> [kidnapper] ‘онај који киднапује, отмичар’
<i>хаковајџи</i> [to hack] ⁷	<i>хакер</i> [hacker] ‘1. особа која неовлашћено приступа компјутерском систему, подацима и сл. неке организације. 2. заљубљеник у компјутере и програмирање’

⁶ Глагол *to deal* је вишезначан, а значења лексеме *дилер* у српском језику мотивисана су секундарним значењима са општом компонентом „трговати“: 2. If a person, company, or shop **deals in** a particular type of goods, their business involves buying or selling those goods. 3. If someone **deals** illegal drugs, they sell them (SINCLAIR 1995).

⁷ Адаптирани глагол *хаковајџи* садржи само једно од секундарних значења енглеског глагола *to hack*: 6. When someone hacks into a computer system, they break into the system, especially in order to get secret or confidential information that is stored there (SINCLAIR 1995).

У српском језику примери овога типа указују на проблем утврђивања мотивационог смера између позајмљенице која у језику даваоцу представља дериват (*хакер*) и морфолошки адаптиране речи која у изворном језику има функцију мотивне речи (*хаковати*).

На основу Клајнове интерпретације примера овога типа није уочљив (нити је истакнут) јасан критеријум на основу којег ће се, на пример, лексема типа *киднајер*, *дизајнер* и сл. у српском језику сматрати дериватима који су мотивисани глаголима на *-овати* или *-ираати* (*киднајовати*, *дизајнирати*), а да се англицизима сматрају лексема као што су *рокер* или *јанкер*. С тим у вези нужно се поставља питање о односу мотивне речи и њеног првостепеног деривата у српском језику: да ли је агентивна именица на *-er* првостепени дериват у односу на адаптирани глагол и да ли је именица *јанкер* првостепени дериват или је позајмљеница као и лексема *јанк*, дакле, истог деривационог степена.

Такође је тешко хронолошки утврдити када се у српском језику појављује именица, а када глагол, као у случају *дилер* и *диловати*, за које Клајн (2003: 228) наводи да је „најпре позајмљена именица из енглеског језика, а затим глагол“.

3.3. Немали број англицизама на *-er* ушао је у српски језик заједно са морфолошки адаптираном мотивном именицом. Највише их је у домену спорта, и то са значењем спортисте који се тим спортом бави. У функцији мотивне речи обично се налази назив спорта: *тенис* [tennis] и *тенисер* [в. тенис]; *фудбал* [football] и *фудбалер*.

Англицизми на *-er* са предметном денотацијом ретко улазе у систем заједно са мотивном речју, као у случају: *тост* [toast] ‘препечени хлеб исечен у танке комаде’ и *тостер* [toaster] ‘електрични апарат у коме се припрема препечени хлеб, тост’.

У мотивној функцији јављају се и именице са значењем наменског простора где се обавља одређена активност, а именица на *-er* припада категорији *nomina agentis* или *nomina professionis*: нпр. *док* [dock] ‘унутрашњи део пристаништа у коме пристају бродови ради утовара или искрцавања’ и *докер* [docker] ‘радник који ради на утовару и истовару бродова, лучки радник’; *ранч* [ranch од шп. rancho ‘колиба’] ‘сточарска фарма или посед на коме се узгаја једна врста стоке (у Латинској Америци) или једна култура, фарма (у Америци)’ и *ранчер* ‘1. сточар, власник ранча. 2. онај који ради на ранчу’; *фарма* [farm] ‘пољопривредно добро, пољопривредно имање’ и *фармер* ‘власник фарме; радник на фарми’.

У двочланом низу улазе и адаптирана именица са значењем активности коју нека особа или установа обавља и *nomina professionis*

на *-er*: *ексѿорѿи* [export] ‘извоз робе у иностранство; количина и вредност робе извезене у иностранство’ и *ексѿорѿѿер* [exporter] ‘особа, установа или предузеће које се бави извозом, извозник’; *имѿорѿи* [import] ‘увоз, увозна трговина, увезена роба’ и *имѿорѿѿер* [importer] ‘онај који се бави увозом, увозник’.

3.4. Англицизми на *-er* са агентивним значењем улазе у српски језик са морфолошки адаптираном именицом, која има и детерминативну употребу, дакле, у трочланом низу (*ѿанк*₁ ‘музички правац’ – *ѿанк*₂ ‘врста музике’ – *ѿанкер* ‘љубитељ те музике’). То су, у првом реду, англицизми који се јављају у подручју музике и плеса. У енглеском језику у функцији мотивне речи по правилу се налази именица којом се означава одређен музички правац. Англицизмом на *-er* именује се извођач или љубитељ такве музике: *рок* [rock] и *рокер* [rocker] ‘онај који свира рок музику’.

Англицизми на *-er* из категорије *nomina agentis* или *professionis* улазе и као чланови трочланог низа са адаптираном именицом и глаголом. У енглеском језику улогу мотивне речи имају именице различитог значења, мотивисани глагол настаје конверзијом, агентивна именица суфиксацијом.

<i>инѿервѿу</i> [interview] ‘разговор с јавном личношћу који је намењен средствима јавног информисања’ ⁸	<i>инѿервѿуѿаѿѿи</i> [to interview] ‘водити интервју’	<i>инѿервѿѿер</i> [interviewer] ‘онај који води интервју’
--	--	--

<i>ѿрограм</i> ⁹ [program]	<i>ѿрограмираѿѿи</i> [to program] ‘креирати компјутерски програм’	<i>ѿрограмер</i> [programmer] ‘стручњак за рачунарске програме’
---------------------------------------	--	--

Други тип трочланог низа чине морфолошки адаптиран глагол и два његова деривата, први – именица на *-er* из групе *nomina agentis* или *professionis* и други – *nomina actionis*. Овакви лексички низови

⁸ И у значењима: 2. метод добијања података о испитанику путем разговора, у оквиру истраживања јавног мњења или научног истраживања. 3. разговор који се води ради упознавања неке особе (приликом запослења и др.).

⁹ Ова лексема је грчког порекла и као таква она се сматра интернационализмом. Међутим, њено значење које припада домену информатике свакако је енглеског порекла, а англицизми су, такође, глагол *ѿрограмираѿѿи* и именица *ѿрограмер*.

карактеристични су у домену спорта где имају и терминолошку вредност. С обзиром на то да су мотивни глаголи у изворном језику углавном вишезначни, из њихове семантичке структуре наводимо значење којим су мотивисани чланови деривационог низа.

<i>џогирајџи</i> [to jog] 'лагано трчати'	<i>џоџер</i> [to jogger] 'онај који џогира'	<i>џоџинг</i> [jogging] 'џогирање'
<i>џтренирајџи</i> [to train] 'чинити некога спремним или постајати спреман за спортско надметање.'	<i>џтрениер</i> [trainer] 'онај који припрема, обучава спортисте'	<i>џтренинг</i> [training] 'тренирање'
<i>боксовајџи</i> [to box] 'борити се као боксери у рингу; бавити се боксом'	<i>боксер</i> [boxer] 'онај који се бави боксом'	<i>бокс</i> [boxing] 'борба песницама с нарочитим рукавицама'
<i>стјартајџи</i> [to start] 'почети трку'	<i>стјартајџер</i> [starter] 'онај који даје знак за полазак са старта'	<i>стјартај</i> [start] 'почетно место и полазак с тог места, почетак трке'
<i>спјринтајџи/спјринтајџи</i> [to sprint] 'брзо трчати на краткој удаљености'	<i>спјринтајџер</i> [sprinter] 'добар тркач; победник у трчању на кратке стазе'	<i>спјринт</i> [sprint] 'трчање на кратку удаљеност'
<i>смечирајџи</i> [to smash] 'известити, изводити смеч'	<i>смечер</i> [smasher] 'онај који удара смеч'	<i>смеч</i> ¹⁰ [smash] 'оштар ударац по високој лопти'

Са именицама на *-er* у категорији *nomina professionis* истовремено у систем српског језика улази адаптирана мотивна именица са значењем области или делатности којом се одређена особа бави и адаптираним глаголом.

<i>дизајн</i> [design] 'грана примењене уметности која се бави обликовањем производа' ¹¹	<i>дизајнер</i> [designer] 'онај који се бави дизајном'	<i>дизајнирајџи</i> [to design] 'правити дизајн'
---	---	--

Англицизми на *-er* са агентивним значењем улазе у српски језик и као део трочланог низа који чине: адаптирана именица, *nomina agentis* и *nomina actionis*.

¹⁰ Ове лексеме су примљене у српски као спортски термини.

¹¹ Реч *дизајн* има и секундарно значење 'изглед, естетска и ликовна обрада неког производа'.

<i>сноуборд</i> [snow board] 'даска која се користи за спуштање низ снежне падине'	<i>сноубордер</i> [snowboarder] 'особа која вози сноуборд'	<i>сноубординг</i> [snowboard- ing] 'скијање на сноуборд'
---	---	---

3.5. У рејим случајевима позајмљеница на *-er* улази у наш систем као део четворочланог низа, који се састоји од следећих елемената: адаптирани глагол, лексикализована именица, која може имати и детерминативну употребу, именица из групе *nomina agentis* или *professionis*.

<i>рејовајти</i> [to гар лупкати] 'изводити реп'	<i>реј</i> [гар] 'стил у популарној музици настао у САД'	<i>реј</i> [гар] детерминативна употреба	<i>рејер</i> [rappер] '1. онај који изводи реп музи- ку. 2. онај који воли реп музику'
--	---	--	--

4. АНГЛИЦИЗМИ НА *-ER* СА СТАНОВИШТА ДЕРИВАЦИОНОГ ВАРИРАЊА. Деривационо варирање англицизама на *-er* зависи од начина њиховог уласка у систем српског језика. Уколико улазе изоловано, без мотивне речи, углавном не подлежу даљој деривацији (*кулер*, *свеџер*, *сквојер*). Када покрену творбене процесе, њихови деривати имају више граматичко него лексичко значење. У функцији мотивне речи веома ретко се јавља англицизам са предметном референцијом, но и када се таква могућност реализује у језику, дериват првог и другог степена биће агентивна именица и од ње изведен релациони придев: 0 *револвер* → 1 *револвераиш* → 2 *револвераишки*. *Nomina agentis* могу мотивисати деривацију моционих образовања и релационог придева (могућа је и творба посесивног придева): 0 *дисџе-чер* → 1 *дисџечерка* → 2 *дисџечерски*.

Сложенија је ситуација са англицизмима на *-er* који су ушли у српски језик истовремено са адаптираном мотивном речју – глаголом или именицом. Сматрамо да јединице које су ушле у пару имају исти деривациони статус. Будући да су морфолошки прилагођене систему српског језика, оне се и у деривационом погледу понашају у складу са системским појавама:

а) глагол → глаголска именица (*блендирајти* → *блендирање*);
именица → релациони и посесивни придев (*џенис* → *џениски*);

б) *nomina agentis* мотивисане глаголом односно именицом (*дилер*, *џенисер*) → моционо образовање (*дилерка*, *џенисерка*) → релациони или посесивни придев (*дилерски*, *џениски* и *џенисерски*);

в) *nomina professionis* мотивисане именицом → релациони придев (*фармер* → *фармерски*), моционо образовање (*фармерка*) и веома ретко деривирани назив радне одеће (*фармерице* и *фармерке*) и назив сталежа (*фармерство*).

г) *nomina instrumenti* не индукују даљу деривацију (*блендер*, *шосџер*).

У трочланим и четворочланим низовима јављају се исти деривациони процеси.

5. АНГЛИЦИЗМИ НА *-ER* СА СТАНОВИШТА СЕМАНТИЧКОГ ВАРИРАЊА. Са становишта значењске структуре англицизми примљени изоловано у српском језику реализују се као једнозначне речи, што је последица њихове референцијалности. Међутим, није занемарљив број вишезначних англицизама, међу којима се према примарној реализацији могу издвојити три подгрупе: а) значење које се односи на особу; б) са предметним примарним значењем и в) са апстрактним примарним значењем.

Значењске реализације англицизама из прве подгрупе у ретким случајевима имају идентичну структуру и распоред значења као у енглеском језику.

хакер [hacker]

1. особа која неовлашћено приступа компјутерском систему, подацима и сл. неке организације.
2. заљубљеник у компјутере и програмирање.

hacker

1. A computer hacker is someone who tries to break into computer systems, especially in order to get secret or confidential information that is stored there
2. A computer hacker is someone who uses a computer a lot, especially so much that they no time to do anything else.

Чешћи је случај да се у значењској структури англицизма спајају два веома блиска значења која се у енглеском речнику представљају као посебне реализације, уз стварање нових значењских компоненти у језику примаоцу (нпр. *ауџсајдер* у значењу 'онај који не учествује у раду; неупућен човек').

менаџер

1. особа која руководи неким предузећем или делом предузећа; управник, директор.
2. особа која налази, организује и води њојсао особе или групе људи у свешћу јавних насћуја (*сћорћу*, *умейносћи*, *забави ићид.*), *агенћи*.

manager

1. A manager is a person who is responsible for running part of the whole of business organization.
2. The manager of pop star or other entertainer is the person who looks their business interests.

аутсајдер

1. онај ко није члан заједнице, групе, ко не учествује у раду; неупућен човек; супр. *инсајдер*.

2. у спортском такмичењу, онај ко нема никаквих изгледа на победу; супр. фаворит.

3. *The manager of sports team in the person responsible for training the players and organizing the way the play.*

1. *An outsider is someone who does not belong to a particular group or organization;*

2. *An outsider is someone who is not accepted to a particular group, or who feels that they do not belong in it.*

3. *In a competition, an outsider is a competitor who is unlikely to win.*

У појединим случајевима енглески и српски језик деле заједничку форму речи, али са различитом семантичком структуром (англицизам – вишезначна реч; енглеска реч – једнозначна) и значењима која су само донекле повезана.

инсајдер

1. онај који унутар једне групе делује за рачун неке друге групе.

2. онај који у предузећу има важан положај и приступ поверљивим информацијама.

insider

An insider is someone who is involved in a situation and who knows more about it than other people.

Често англицизми у српски језик уносе само значења блиска терминима.

сервер

1. сп. играч који сервира и започиње игру, изводећи почетни ударац у одбојци, тенису, стоном тенису или бадминтону.

2. рач. главни компјутер у информатичкој мрежи, који обавља корисничке услуге и опслужује друге компјутере у мрежи.

server

Значење које се није реализовало у српском језику:

2. A server is something such as a fork or spoon that is used for serving food.

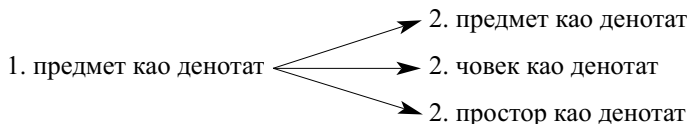
Забележен је и пример англицизма који је добио потпуно ново значење у језику примаоцу: *сџикер* [speaker] 1. новин. онај који на радију или на телевизији најављује програм и чита вести.

Ширење семантичке структуре посматраних именица углавном је засновано на врсти платисемичног преноса будући да се углавном у свим значењима задржава иста денотативна и референцијална

вредност, те да се у секундарним значењима углавном конкретизује домен деловања именованог ентитета (нпр. из општег неспецификованог значења у значење у домену спорта, као у примеру *ауџисајдер*).¹² Секундарна значења са измењеном референцијалном и денотативном вредношћу (у примарном денотат је особа, у секундарном је денотат предмет) индукована су асоцијацијом према функцији и реализована метафоричним путем: нпр. *сервер* [server] 1. сп. играч који сервира и започиње игру, изводећи почетни ударац у одбојци, тенису, стоном тенису или бадминтону. 2. рач. главни компјутер у информатичкој мрежи, који обавља корисничке услуге и опслужује друге компјутере у мрежи).

Секундарно значење англицизма може бити индуковано метонимијским преносом по моделу: *йредмеџ* → особа која користи тај предмет: *снајпер* [sniper] 1. врста пушке која има оптички нишан за прецизно гађање. 2. особа која користи такву пушку; стрелац, снајперист(а).

Са становишта денотације и референције секундарна значења англицизама на *-er* са примарним предметним значењем реализују се у три семантичко-категоријална правца.

Први модел семантичке дисперзије представљају платисемична проширења са елементима метонимије с обзиром на то да се иста денотативна и референцијална вредност реализује у свим значењима.

декодер [decoder] 1. уређај који шифроване поруке враћа на изворни облик.
2. техн. уређај који кодирани телевизијски сигнал (на сателитским програмима) претвара у нормалну телевизијску слику.

Могуће је и ширење значењске структуре под утицајем платисемије са асоцијацијама метафоричног типа.

¹² Платисемија је широкозначност, способност примарне (просте, неизведене) лексеме да у својој номинационој реализацији именују два веома слична појма, референта (ГОРТАН-ПРЕМК 2004: 60).

- маркер*
[marker]
1. предмет који се поставља да би нешто обележио.
  2. особа која ставља знак, обележава, маркира.
  3. шири фломастер којим се текст превлачи ради истицања или се њиме пише ради боље видљивости са даљине.

Код англицизама овог семантичког типа секундарне реализације се такође развијају под утицајем метафоричних асоцијација. Метафоричним преносом номинације са предметног значења на значење са људском референцијом углавном се развијају именице из категорије *nomina professionis*.

- миксер*
[mixer]
1. техн. електрични апарат за домаћинство који служи за брзо мешање при припреми хране.
  2. техничар на радију, телевизији, филму и сл. који усклађује елементе тона или слике.
  3. в. миксета (уређај).
  4. особа која у баровима меша пића; бармен.

6. ИНТЕГРИСАНОСТ АНГЛИЦИЗАМА НА *-er* У ЛЕКСИЧКИ СИСТЕМ СРПСКОГ ЈЕЗИКА И ЊИХОВА ПЕРСПЕКТИВА. Стабилност позајмљеница зависи у првом реду од разлога којима је мотивисан процес позајмљивања. Многи англицизми на *-er* попуњавају лексичке празнине, а неки од њих уносе семантичке нијансе, те је у том смислу оправдано њихово позајмљивање и обезбеђено стабилно место у систему. Није занемарљив ни хронолошки критеријум. Наиме, старији англицизми из прве половине прошлог века одомаћени су и сасвим уклопљени у систем, што илуструјемо примером из *Речника српскохрватског књижевног језика* Матице српске и Матице хрватске (1967):

блеф м енгл. обмана, заваравање; тобожња поузданост, опсена.

блефер м онај који блефира, обмањивач, лажов, преварант.

блеферсџиво с особина онога који блефира.

блефирајџи, блефирам сврш. и несврш. обманути, обмањивати; (на)правити се важан.

Дуго присуство у језику потврђује и њихову употребну вредност и оправданост позајмљивања (*џуловер*, *џемјер*, *бункер*).

Други показатељ стабилности и интегрисаности позајмљеница јесте њихова способност варирања – деривационог и семантичког. Претходна анализа показује да англицизми на *-er* подлежу даљој деривацији у складу са законитостима деривационог система српског језика (в. и претходни пример *блеф* → *блефер* → *блеферсџиво* → *блефирајџи*).

Осим тога, и стилска мотивација може утицати на интегрисаност позајмљенице у лексикон језика примаоца. Поједини англицизми на *-er* имају наглашену стилску обојеност и ограничену употребу с обзиром на то да се могу сматрати жаргонским јединицама:¹³ *скво-џер*, *сџиренџер*. Забележени су и примери професионалних жаргонизама – *сџример* [streamer] штамп. жарг. ‘наслов који је заузео целу страницу, крупан наслов’, као и случај вишезначних англицизама у којима је одређена семантичка реализација жаргонска, на пример *бункер* [bunker] у значењу ‘илегално складиште различите робе’.

Показатељ добре уклопљености у систем јесте и способност анализираних англицизама да ступају у парадигматске односе. Најчешће се остварује синонимична релација између англицизма и речи домаћег порекла или одомаћене речи, ретко између два англицизма (*кибер-џанкер* и *хакер*; *сурф* и *сурфинг*; *инџервјуист* и *инџервјуер*). Међу синонимним паровима јасно се издваја а) група са реализованим односом тоталне синонимије и група б) са оствареном парцијалном синонимијом.¹⁴

а) Примери тоталне синонимије

конвертер/ конвертор	претварач	‘уређај за претварање једне врсте сигнала, података и сл. у неку другу’
перформер	извођач	‘особа која наступа у некој представи или на неком концерту’
принтер	штампач	‘компјутерски уређај за штампање текста или графике на папиру или фолији’
провајдер	добављач	‘фирма која обезбеђује приступ неком телекомуникационом систему, нарочито интернету’
тајмер	програматор	‘уређај који се подешава да у одређено време укључује или искључује друге уређаје’
трансмитер	одашиљач, предајник	‘уређај за слање електричних сигнала’
фајтер	борац	‘особа која се храбро и истрајно бори за неки циљ, идеју и сл.’

¹³ Р. Бугарски као пример жаргонизације наводи скупину лексема за именовање припадника омладинских група дефинисаних омиљеном музиком, одевањем, ставовима или карактеристичним делатностима: *свингер*, *џивисџер*, *рокер*, *брејкер*, *рејвер*, *рејер*, *даркер*, *џанкер*; затим изразе из наркоманског и компјутерског жаргона: *дојер*, *хашер*, *фиксер*; *хакер*, *сурфер*; као и јединице типа *фај-џер*, *лузер* (2003: 65–66).

¹⁴ Тотална синонимија је изузетно ретка и могућа је само међу јединицама које имају једно значење или мањи број њих. Она се подудара са апсолутном синонимијом. Парцијална синонимија захвата делове полисемантичких структура и много је чешћа (Драгићевић 2007: 253).

б) Примери парцијалне синонимије

брокер	посредник, агент	‘особа запослена на берзи која се бави купопродајом деоница и осталих хартија од вредности’
дилер	продавац, препродавац	‘особа или фирма која продаје или препродаје робу крајњем купцу’
лидер	вођа	‘особа која предводи неку музичку групу’
маркер	означивач обележивач	‘физиолошка супстанца која може да укаже на постојње неке болести уколико се у серуму крви јавља у повећаним вредностима’
мастер	матрица	‘оригинал неког снимка са кога се могу правити копије’
	мајстор, стручњак	‘особа с великим знањем, умењем, искуством у некој области’
менаџер	шеф, управник, руководилац, директор	‘особа која руководи неком фирмом, предузећем и сл.’
сонграјтер	писац, композитор	‘особа која пише музику или текст, или и музику и текст, за популарне песме или мелодије’
олдтајмер	ветеран	‘старија особа са много искуства у некој области’

Према једној другој типологији синонимијских међуодноса (PRĆIĆ 2006), већина регистрованих синонима припада категорији инерцијских синонима будући да су настали пресликавањем или пуким преписивањем облика из енглеског језика. У таквом односу англицизам стоји насупрот домаћој или одомаћеној речи којом се одраније изражава дати садржај. Необележени члан таквог синонимског скупа јесте постојећа реч, док англицизам представља његов обележени члан (PRĆIĆ 2006: 531). Уочени су и англицизми на *-er* као стилски синоними према домаћој неутралној речи (*фајџер* [fighter] према *борац*).¹⁵

6.1. У српском језику је уочљив утицај англицизама на *-er*, који се огледа у креирању аналошких облика према енглеском моделу и од енглеских елемената, при чему таква реч не постоји у енглеском језику – тзв. псеудоанглицизми. Често су такви облици настали под утицајем модела *рокер* [rock + er] којим се именује извођач

¹⁵ О англицизмима као синонимима у српском језику видети више у: Milić, M. Mira (2013). *Anglicizmi kao sinonimi u srpskom jeziku*. E-disertacija. Novi Sad: Filozofski fakultet.

и љубитељ музичког правца чије је име у мотивној речи: *блузер* [blues + er] ‘извођач блуза’ (*блуз* ‘сетна и лагана музика или мелодија настала међу америчким црнцима’); *гранџер* [grunge + er] ‘извођач гранџа’ (*гранџ* ‘рок музика настала из панка и хеви метала’); *џезер* [jazz + er] ‘извођач џеза’ (*џез* ‘музички стил богате и разноврсне ритмике заснован на импровизацији и у коме преовлађују дувачки инструменти и удараљке’).

По истом аналошком принципу настале су јединице које припадају другим семантичким класама: *даркер* [dark таман] ‘припадник омладинског стила одевања у коме преовладава црна боја’; *кулер* [cool + er] ‘особа која се понаша или је кул (леп, пријатан, паметан, забаван и сл.)’; *хитмејкер* [hit + maker] ‘особа која редовно ствара хитове’; *голгејтер* [(срп. gol (енгл. goal) + енгл. (go-)getter] ‘играч који даје највише голова’.

Осим стварања нових облика под утицајем енглеског модела, у српском језику са стварају и нова значења усвојених англицизама која не постоје у енглеском језику:

контијнер [container према contain ‘садржавати’] у значењу ‘улични метални сандук за смеће’; *олдџајмер* [old-timer] у значењу ‘старински аутомобил који се чува и цени као раритет или антиквитет’; *снајпер* [sniper] у значењу ‘пушка са оптичким нишаном’; *фиксер* [fixer] у значењу ‘интравенозни наркоман’.

У појединим случајевима долази и до семантичких и до обличких иновација, као у примеру: *фолк* [folk, од folk music] ‘значење новокомпонована народна музика не постоји у енглеском језику’ → *фолкер* [folk + er] ‘извођач фолка’

7. ЗАКЉУЧАК. Англицизми на *-er* који су ушли у српски језик изоловано или са адаптираном мотивном речју углавном су очигледни и претежно оправдани. Остварују висок степен интегрисаности у систем српског језика захваљујући номинационој функцији и конкретној референцијалности – или су то називи предмета (категорија *nomina instrumentum*) или називи особа (*nomina agentis* и *nomina professionis*). Посебно добру уклопљеност и стварну употребну вредност имају англицизми старијег датума и без домаћег еквивалента (*џемџер*, *џуловер*, *крекер*, *бојлер*). Уопштено, њихово место у систему може се сматрати стабилним у првом реду због њихових морфолошких и прагматичких карактеристика, чак и у случајевима када не попуњавају лексичку празнину, већ уносе значењску или неку стилску нијансу. Англицизми на *-er* заузимају значајно место у лексикону српског језика: поједини припадају општем фонду

(*блендер, миксер*), други пак припадају терминосистемима (*ваучер, ордер*), а има их и међу жаргонизмима (*хејџер, килер*).

Англицизми на *-ер* примљени изоловано у српски језик, углавном не подлежу деривацији. Састав деривационог низа условљен је значењем мотивне речи: а) ако је мотивна реч са обележјем [- особа], у деривационом низу се налази глагол и од њега изведена глаголска именица; б) ако је мотивна реч са обележјем [+ особа], деривациони низ чине моционо образовање и релациони придев.

Управо структура деривационог низа указује на сложеност процеса посуђивања будући да се не ради само о прихватању страних имена већ и одређених концепата. У том смислу посуђује се концепт радње (иако је његово изворно име подлегло морфолошкој адаптацији у језику примаоцу) заједно са његовим агенсом (*билдаџи/билдоваџи* и *билдер*).

Англицизми на *-ер* усвојени изоловано или у деривационим низовима имају исти деривациони статус као остале јединице које припадају одређеном низу.¹⁶ Сви чланови подлежу примарној адаптацији, а њихове деривационе способности манифестују се у поступку секундарне адаптације, што је истовремено показатељ високог степена интегрисаности у систем српског језика.

Значењска структура англицизама који су ушли у српски језик, изоловано или са адаптираном мотивном речју, указује на семантичке процесе који се одвијају у позајмљеним јединицама. Међу англицизмима на *-ер* реализују се све промене које настају на плану значења у процесу преузимања лексичких јединица и њиховог уклапања у лексикон српског језика: а) нулта семантичка екстензија – (*блендер* према *blender*); б) сужење значења – (*сџикер* према *speaker*) и в) проширење значења – (*џлаћени убица* према *killer*).

Умножавање семантичких реализација код позајмљеница у односу на значењску структуру у изворном језику, указује на њихов висок степен оправданости и висок степен интеграције у систем језика примаоца.

Степен уклопљености позајмљеница одражава се и њиховом способношћу да успостављају парадигматске односе са домаћим или одомаћеним јединицама. Како англицизми на *-ер* углавном

¹⁶ У енглеском језику јасне су мотивационо-деривационе везе и статус међу члановима низа: мотивни глагол → *nomina agentis/professionis* и *nomina actionis* као првостепени деривати (*to dribble* → *dribbler* → *dribbling*) или низ са јединицама: мотивна именица → глагол настао конверзијом → *nomina agentis* као дериват првог степена: *camp* → *to camp* → *camper*.

остварују синонимну везу инерцијског типа, они не доприносе изражајности српског језика. Међутим, њихов утицај на српски језик није занемарљив, што се посебно испољава на деривационо-семантичком плану у виду творбе аналошких јединица – псеудоанглицизама. Р. Филиповић је већ констатовао да је суфикс *-er* најчешћи показатељ псеудоанглицизама (нпр. *ауџосџојер*, *цезер*, *комбајнер*, *џенисер*) (1986: 193–194), а наша грађа то потврђује.

Цитирана лијераџура

- АЦАНОВИЋ, Милан. *Функционално оџџеређење суфикса за обележавање особе*. Нови Сад: Филозофски факултет, 2008.
- ГОРТАН-ПРЕМК, Даринка. *Полисемија и организација лексичког сисџема у срџскоме језику*. Београд: Завод за уџбенике, 2004.
- ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна. *Лексикологија срџског језика*. Београд: Завод за уџбенике, 2007.
- КЛАЈН, Иван. *Творба речи у савременом срџском језику. Други део – суфиксација и конверзија*. Београд – Нови Сад: Завод за уџбенике и наставна средства – Матица српска – Институт за српски језик САНУ, 2003.
- ЋОРИЋ, Божо. *Творба именица у срџском језику*. Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије, 2008.
- БАВИЋ, Степан. *Творба riječi u hrvatskom književnom jeziku. Nacrt za gramatiku*. Zagreb: Globus – Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1986.
- BUGARSKI, Ranko. *Žargon*. Beograd: Biblioteka XX vek, 2003.
- ONYSKO, Alexander i Esme Winter-Froemel 2011. „Necessary loans – luxury loans? Exploring the pragmatic dimension of borrowing.” *Journal of Pragmatics*, 43, 1550–1567.
- PLAG, Ingo. *Word-formation in English*. Cambridge: Cambridge University Press, 2003.
- PRĆIĆ, Tvrtko 2004. „O anglicizmima iz četiri različita ali međupovezana ugla.“ *Зборник Маџице срџске за филологију и лингвистџику*, 47/1–2, 113–129.
- PRĆIĆ, Tvrtko. *Engleski u srpskom*. Novi Sad: Zmaj, 2005.
- PRĆIĆ, Tvrtko 2006. „Globalna anglocultura i njen uticaj na sinonimiju srpskog jezika.“ *Susret kultura. Zbornik radova*. Novi Sad: Filozofski fakultet, 529–535.
- RISTIĆ, Svetomir, Živojin Simić i Vladeta Popović. *Enciklopedijski englesko-srpsko-hrvatski rečnik*. I. Beograd: Prosveta, 1955.
- SINCLAIR, John (ed.). *Collins Cobuild English Dictionary*. London: The University of Birmingham, 1995.
- SHEEHAN, J. Michael. *Word Parts Dictionary. Standard and Reverse Listings of Prefixes, Suffixes, Roots and Combining Forms*. North Carolina – London: McFarland & Company, Inc., Publishers Jefferson, 2000.
- FILIPOVIĆ-KOVAČEVIĆ, Sonja 2011. „Anglicizmi kao međujezički pojmovni amalgami.“ *Зборник Маџице срџске за филологију и лингвистџику*, 54/2, 247–263.

- FILIPOVIĆ, Rudolf. *Teorija jezika u kontaktu*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti – Školska knjiga, 1986.
- FILIPOVIĆ, Rudolf. *Anglicizmi u hrvatskom ili srpskom jeziku: porijeklo – razvoj – značenje*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti – Školska knjiga, 1990.
- SCHMIDT, Hans-Jörg. *English morphology and word-formation. An introduction*. Berlin: Erich Schmidt Verlag, 2011^{2nd}.

Извори

- КЛАЈН, Иван и Милан Шипка. *Велики речник сџраних речи и израза*. Нови Сад: Прометеј, 2006.
- Речник срџскохрватскога књижевног језика*. I–III. Нови Сад – Загреб: Матица српска – Матица хрватска, 1967–1969. IV–VI. Нови Сад: Матица српска, 1971–1976.
- VASIĆ, Vera, Tvrtko Prčić i Gordana Nejgebauer. *Du yu speak anglosrpski? Rečnik novijih anglicizama*. Novi Sad: Zmaj, 2001.

Гордана Р. Штасни, Гордана Р. Штрбац

АНГЛИЦИЗМИ-СУЩЕСТВИТЕЛЬНЫЕ НА *-EP* В СЕРБСКОМ ЯЗЫКЕ

Резюме

В статье фактическим материалом для анализа служат англицизмы на *-ep*, поскольку они в значительной степени представлены в сербском языке. Такие англицизмы заимствованы, главным образом, оправданно, с целью восполнения лексических лакун или привнесения новых семантических оттенков. В статье показаны способы их проникновения в лексическую систему сербского языка: а) как отдельные единицы; б) в сочетании с другими англицизмами, будучи связанными с ними словообразовательно и семантически; в) в сочетании с адаптированным мотивирующим словом и его дериватами. Способ проникновения заимствований очень важен, поскольку он непосредственно связан с концептуальной и идеографической ценностями, также проникающими в язык наряду со обозначаемым(и). Представленными примерами иллюстрируется семантическая и деривационная специфика этих единиц, что позволяет оценить и степень их интегрированности в сербский язык. В качестве особого показателя интегрированности рассмотрены и парадигматические отношения, которые устанавливаются этими заимствованиями с другими англицизмами и исконными или адаптированными единицами.

Ключевые слова: англицизмы на *-ep*, способ проникновения в сербский язык, интеграция.

Gordana R. Štasni, Gordana R. Štrbac

NOMINAL ANGLICISMS IN *-ER* IN SERBIAN

Summary

This paper gives an account of morphological-derivational and semantic characteristics of the nominal Anglicisms ending in *-er*, how they entered the Serbian language, the degree of their integration and their place in the lexicon. Typically, those are nouns pertaining to the *nomina agentis*, *nomina professionis* and *nomina instrumenti* categories, which belong to the general wordstock or the terminological systems. They are mainly obvious and justified Anglicisms which are highly integrated into the language.

The analysis shows that these units enter Serbian isolatedly (*broker*, *revolver*, *brauzer*) or together with other semantically or derivationally related Anglicisms (*pejdžer* – *pejdžing*, *kidnapovati* – *kidnaper*, *džogirati* – *džoger* – *džoging*). The Anglicisms ending in *-er* which entered Serbian isolatedly are usually not subject to further derivation as a form of secondary adaptation. On the other hand, if the Anglicisms enter as parts of a series, every member has the capacity for derivation varieties, e.g. *skenirati* [*skener*] > *skeniranje*, *tenis* [*teniser*] > *teniski*, *teniser* > *teniserski*, *teniserka*.

The extent to which these Anglicisms are integrated into the system of the recipient language is confirmed by their capacity for further semantic variations (using different mechanisms), and reflects on their tendency to form paradigmatic relations with native and nativized units.

Keywords: nominal Anglicisms in *-er*, the manner in which the words enter the Serbian language, integration.